

De toekomst van de landbouw

A.J. Vijverberg@
kabelfoon.nl

In oktober 2011 nam Ben White afscheid als hoogleraar in de sociologie van het platteland (rural sociology).¹ Hij doceerde aan het International Institute of Social Studies (ISS) in Den Haag. In zijn afscheidsrede stelde hij de vraag aan de orde wie in de toekomst de landbouw (vooral) zouden beoefenen: individuele (kleine) boeren of de grote, internationaal georiënteerde bedrijven (landen). Uit de rede is op te maken, dat de scheidende hoogleraar de eerste situatie, landbouw voor en door zelfstandige boeren, verkiest. Hij realiseert zich echter, dat het niet vanzelfsprekend is dat zijn voorkeur realiteit wordt. Slecht omschreven eigendoms- en/of gebruiksrechten van gronden maken het in veel landen voor nationale overheden gemakkelijk om gronden in bezit te nemen c.q. tot staatseigendom te verklaren. Die gronden kunnen vervolgens aan grote bedrijven of andere staten verkocht c.q. in langdurig gebruik uitgegeven worden. De positie van de zelfstandige boer is in een aantal situaties daardoor weinig rooskleurig. De toekomst van de grootschalige landbouw lijkt daardoor rooskleuriger te worden.

Een groot deel van de rede is gewijd aan de vraag wat de boerenjeugd, vooral de boerenjeugd in ontwikkelingslanden, eigenlijk wil. De positie van de jonge, potentiële boer wordt niet alleen bedreigd door die slecht gedefinieerde eigendomsrechten van de grond maar ook door de sterk patriarchale, hiërarchische verhoudingen tussen de generaties. Een jonge boer moet een knieval doen voor zijn

vader (familie) om uitzicht op zelfstandigheid te krijgen. Een bestaan dat dan ver van de stadse geneugten zich in eenzaamheid gaat afspelen. Het is niet verwonderlijk, dat White veel aandacht besteed aan de vraag of er in de toekomst nog wel jongeren zullen zijn die boer willen worden. "It is quite important to ask what lies behind rural youth's apparent rejection of farming futures" zo formuleert hij een belangrijke onderzoeksopdracht. Een vijftal factoren, welke hierbij een rol spelen somt hij zelf op. Naast de twee bovengenoemde (onzekerheid eigendomsrechten en patriarchale familieverhoudingen) betreft het de volgende factoren:

- Het verlies aan agrarische kennis. Kinderen die naar school gaan hebben andere interesses dan kinderen die zich voorbereiden op een boerenbestaan. Omdat de laatste groep kleiner wordt gaat traditionele kennis verloren. Als agrarisch onderwijs in die situatie ontbreekt, verdwijnt landbouw als mogelijk toekomstige vorm van bestaan vanzelf uit het zicht. Als vanuit het wetenschappelijk onderzoek geen nieuwe mogelijkheden aangereikt worden, is er weinig zicht op dat het boerenbestaan er beter op wordt. Het traditionele, ouderlijke bestaan met al zijn beperkingen is dan het enige dat de jonge boer voor zich ziet.
- De lage stand van het agrarisch beroep op de maatschappelijke ladder.
- De verwaarlozing van de steun aan de kleine boeren (denk aan onderwijs, onderzoek en voorlichting) en aan de infrastructuur op het platteland. Die laatste factor, de infrastructuur, is vooral van belang voor de toegang van agrarische producten tot de markt en het brengen van werkgelegenheid naar het platteland c.q. het reizen naar het werk in de stad mogelijk te maken.

De lage stand van het agrarisch beroep speelt en speelde ook in Europa een rol bij het werven van medewerkers. Een stedeling die in de agrarische sector gaat werken doet in de ogen van velen een stap achteruit. "Farming itself is downgraded as an occupation for those who don't do well in school" zo lees ik in het afscheidscollege van White. Voorbeelden van een dergelijke attitude, afkeer van werk in de agrarische sector, zijn er in de geschiedenis veel te vinden.² Bijgaande beroepsladder

Het beroep van boer staat vaak laag op de maatschappelijke ladder (foto: IRRI Images).

¹ White, B., *Who will own the countryside? Dispossession, rural youth and the future of farming*. Valedictory lecture, ISS, The Hague.

² Vijverberg, A.J., 2011. *Vreemdelingen in het Westland gezien vanuit historisch perspectief*. Vingerling, Naaldwijk.

van bijna zestig jaar geleden laat zien hoe de vlag er toen bijhing in de ogen van plattelanders.⁵ De problemen rond het vervullen van vacatures in de agrarische sector doen zich ook in ons land voor. Onlangs werd er gesproken over een tekort van duizend werknemers in de Nederlandse varkenshouderij.³ Het slechte imago van de sector ziet men als probleem om deze vacatures ook in een tijd van werkloosheid ingevuld te krijgen. Het project van de gemeenten Rotterdam en Westland om werklozen uit Rotterdam in het Westland aan het werk te krijgen heeft aan minder dan tien Rotterdammers een vaste baan opgeleverd. Een handvol anderen is gekort op hun uitkering. Gelijktijdig treft de gemeente Westland voor-

bereidingen om – naast de bestaande ‘Polenhotels’ – de huisvesting voor buitenlandse werknemers uit te breiden. Werk is er dus voldoende! Is er dan nergens een signaal te vinden dat de stedelijke bevolking terugkeert naar het platteland? Laatst las ik een bericht dat in Griekenland velen zich bezinnen c.q. voorbereidingen treffen om de stad de rug toe te keren en naar het platteland te trekken.⁴ De wensen van die potentiële terugkeerders gaan in de richting van een bestaan als ‘herenboer’. Olijven-, kruiden-, bijen- en slakenteelt worden daarbij genoemd. Het zijn niet direct teelten waarbij in het zweet des aanschijns het brood verdiend wordt. Evenmin zijn het teelten, waarbij de markt als ‘push’ factor zal fungeren.

<i>Beroepsladder zeeleigebieden⁵</i> <i>Beoordelaars</i>		
Landarbeider	Boeren	Milieukenners
Winkelier	Winkelier	Winkelier
Kleine boer	Kleine boer	Kleine boer
Monteur	Monteur	Monteur
Timmermansknecht	Fabrieksarbeider (geschoold)	Timmermansknecht
Kantoorbediende/fabrieksarbeider	Landarbeider (vast)	Kantoorbediende
Arbeider landbouwindustrie	Arbeider landbouwindustrie	Fabrieks- (geschoold) gemeentearbeider
Gemeentearbeider	Kantoorbediende	Chauffeur
Chauffeur	Chauffeur	Winkelbediende
Landarbeider (vast)	Winkelbediende	Opperman
Winkelbediende	Gemeentearbeider	Arbeider landbouwindustrie
Los werkman	Opperman	Landarbeider (vast)
Opperman	Los werkman	Los werkman
Fabrieksarbeider (ongeschoold)	Fabrieksarbeider (ongeschoold)	Fabrieksarbeider (ongeschoold)
D.U.W.-arbeider	D.U.W.-arbeider	D.U.W.-arbeider

Toelichting:

Alleen de (14) meest genoemde beroepen in de beoordelingscategorie zijn weergegeven.

Vast/los slaat op de aard van het dienstverband.

D.U.W.: Dienst Uitvoering Werken. Overheidsdienst welke personen, die tot werken bereid en in staat waren, maar tijdelijk geen werk konden vinden aan een tijdelijke baan hielp, meestal in de cultuurtechnische sector.

³ Anonymus, 2012. Groot tekort aan personeel in de varkenshouderij. Boerderij, 07-08.

⁴ Anonymus, 2012. Les Grecs tentés par le retour à la terre. Le Figaro : 28-03.

⁵ Maris, A., M.A.J. Visser & R. Rijneveld, 1954. De landarbeiders in Nederland. Een beroepsgroep in beweging. Lei, Den Haag.